

ГАРАНТІЇ, ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Статтю присвячено дослідженню гарантій, як елементу адміністративно-правового статусу державних службовців правоохоронних органів. Наголошено, що серед науковців досі відсутній єдиний правовий підхід щодо визначення змісту таких понять, як «правовий статус» та «адміністративно-правовий статус».

Правовий статус визначено, як загальну, комплексно-універсальну, різноаспектну, цілісну категорію, що має чітку структуру та визначає принципи взаємодії між суб'єктами суспільних відносин, а також місце кожного в існуючій системі правових відносин.

Зазначено, що одним із різновидів адміністративно-правового статусу особи є статус державного службовця правоохоронного органу під яким можна розуміти сукупність прав і обов'язків, гарантій, закріплених за державними службовцями правоохоронних органів законами, підзаконними нормативно-правовими актами, положеннями, посадовими інструкціями, статутами.

Запропоновано до основних елементів адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу віднести: права, обов'язки, гарантії.

Визначено, що систему гарантій державних службовців правоохоронних органів складають: 1) конституційні гарантії, та ті, яких закріплено в законодавстві про державну службу, що є загальними для усіх державних службовців; 2) гарантії, яких закріплено спеціальними актами законодавства, якими врегульовано діяльність правоохоронних органів в цілому, або окремих правоохоронних органів, дія яких розповсюджується на усіх державних службовців правоохоронних органів або тільки на окремих, які проходять службу у відповідному правоохоронному органі.

Вказано, що гарантії реалізації адміністративно-правового статусу Національного антикорупційного бюро України можна поділити на певні різновиди, зокрема: за сферою впливу (на юридичні, економічні, соціальні, ідеологічні (морально-духовні), політичні тощо); за специфікою правового статусу (гарантії, що властиві працівникам Національного антикорупційного бюро України як державним службовцям (загальні), і ті, що забезпечують їхній особливий правовий статус як працівників органу, що здійснює боротьбу з корупцією і має особливий рівень впливу на життя держави); за напрямом впливу на працівників Національного антикорупційного бюро України (позитивні та негативні).

Ключові слова: державний службовець, правоохоронний орган, адміністративно-правовий статус, гарантії, права, обов'язки.

GUARANTEES AS AN ELEMENT OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF CIVIL LAW ENFORCEMENT OFFICERS

The article is devoted to the study of guarantees as an element of the administrative and legal status of civil servants of law enforcement agencies.

It is emphasized that among scholars there is still no single legal approach to determining the content of such concepts as "legal status" and "administrative and legal status."

The legal status is defined as a general, integrated, multifaceted, holistic category that has a clear structure and defines the principles of interaction between the subjects of public relations, as well as the place of each in the existing system of legal relations.

It is noted that one of the types of the administrative and legal status of a person is the status of a civil servant of a law enforcement body, which can be understood as a set of rights and responsibilities, guarantees assigned to civil servants of law enforcement agencies by laws, regulations, job descriptions, statutes.

It is proposed to include the following elements of the administrative and legal status of a civil servant of a law enforcement body: rights, responsibilities, guarantees.

It is determined that the system of guarantees of civil servants of law enforcement agencies consists of 1) constitutional guarantees, and those enshrined in the legislation on civil service, which are common to all civil servants; 2) guarantees enshrined in special acts of legislation governing the activities of law enforcement agencies as a whole, or individual law enforcement agencies, the effect of which extends to all civil servants of law enforcement agencies or only to individuals serving in the relevant law enforcement agency.

It is indicated that guarantees of realization of the administrative and legal status of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine can be divided into certain types, in particular: by sphere of influence (legal, economic, social, ideological (moral and spiritual), political, etc.); on the specifics of the legal status (guarantees that are inherent in the employees of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine as civil servants (general), and those that ensure their special legal status as employees of the body that fights corruption and has a special level of influence on state life); by direction of influence on employees of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (positive and negative).

Key words: civil servant, law enforcement agency, administrative and legal status, guarantees, rights, responsibilities.

Актуальність теми дослідження. Проходження державної служби в правоохоронних органах, пов'язано із додатковими ризиками. При цьому, відповідних особливостей, як правило в законодавстві про державну службу не передбачено. Система правоохоронних органів України є розгалуженою. Досі не вироблено єдиного підходу до переліку органів, яких віднесено до правоохоронних. У зв'язку з чим є актуальним дослідження сукупності гарантій, якими наділені державні службовці, що проходять службу в правоохоронних органах як елементу їх адміністративно-правового статусу.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням питань, пов'язаних із адміністративно-правовим статусом окремих суб'єктів адміністративного права займалися такі науковці, як В.Б. Авер'янов, А.М. Авторгов, Н.О. Армаш, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, Т.О. Гуржій, С.Д. Гусарев,

Є.В. Додін, Д.С. Каблов, С.Ф. Константінов, Л.В. Крупнова, У.І. Ляхович, А.В. Панчишин та інші.

Однак, з урахуванням постійних реорганізаційних процесів та в умовах оновлення підходів до кадрової політики, аналіз гарантій, як структурного елементу адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу викликає потребу у додаткових дослідженнях.

Постановка завдання (формулювання цілей статті). Метою статті є дослідження гарантій, як елементу адміністративно-правового статусу державних службовців правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу. Одним із видів правового статусу певної категорії осіб є вид професійної діяльності, яким є державна служба в правоохоронних органах. Необхідність дослідження правового статусу державних

службовців у цілому, у тому числі правоохоронних органів, обумовлена наявністю певного кола спеціальних прав та обов'язків, якими вони наділені для виконання своїх службових повноважень; наділення їх підвищеною відповідальністю за порушення або неналежне виконання обов'язків; наявністю особливих пільг та соціально-правового забезпечення.

Серед науковців досі відсутній єдиний правовий підхід щодо визначення змісту таких понять, як «правовий статус» та «адміністративно-правовий статус».

Наприклад, поняття «правовий статус» тлумачиться як: сукупність прав та обов'язків фізичних чи юридичних осіб [2, с. 44]; система закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків та відповідальності індивіда [3, с. 409]; сукупність усіх прав, обов'язків та законних інтересів суб'єктів права [4, с. 342–343; 5, с. 81].

За допомогою застосування категорії «правовий статус» можливим є визначення співвідношення особи та права, за допомогою якого держава окреслює для суб'єкта межі можливої поведінки, його становище щодо інших суб'єктів права, і залежно від індивідуальних або типових ознак, які властиві суб'єктові, у праві відбивається повнота правового становища особи, її певна уніфікація або обмеження. По суті, правовий статус – це загальна, комплексно-універсальна, різноаспектна, цілісна категорія, що має чітку структуру та визначає принципи взаємодії між суб'єктами суспільних відносин, а також місце кожного в існуючій системі правових відносин. Із цього визначення можна виокремити такі риси, що характеризують термін «правовий статус»: чітка структурованість цієї категорії; глобальність та універсальність; обумовленість взаємозв'язку між суб'єктами суспільних відносин і визначення місця кожного суб'єкта у системі права [6, с. 95].

Немає одностайності серед правознавців і щодо визначення терміну «адміністративно-правовий статус». Так, наприклад, Ю.О. Тихомиров адміністративно-правовий статус громадянина визначає як встановлені законом та іншими правовими актами права, обов'язки та відповідальність громадянина, яка забезпечує його участь в управлінні державою та задоволення публічних та особистих інтересів завдяки діяльності державних органів [7, с. 345–346]. Васильєв А.С. вважає, що зміст адміністративно-правового статусу громадянина – це конкретизовані й деталізовані конституційні права, свободи й обов'язки громадян, закріплені в нормах адміністративного права, а також гарантії реалізації цих прав і свобод, забезпечені механізмом їхнього захисту органами держави та місцевого самоврядування [8, с. 119; 5, с. 81].

Одним із різновидів адміністративно-правового статусу особи є статус державного службовця правоохоронного органу під яким можна розуміти сукупність прав і обов'язків, гарантій, закріплених за державними службовцями правоохоронних органів нормами адміністративного права, положеннями, посадовими інструкціями, статутами.

Таким чином, до основних елементів адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу можна віднести: права, обов'язки, гарантії.

В даному дослідженні детально зупинимось на дослідженні поняття «гарантії», яке широко використовується в різних сферах.

Зокрема, в бухгалтерському обліку гарантія розглядається як зобов'язання (в будь-якій формі) гаранта сплатити за боргами третьої особи у разі невиконання нею своїх грошових зобов'язань у частині несплаченої суми [9].

В банківській сфері термін «гарантія» означає як вид забезпечення виконання зобов'язання, за яким гарант (фінансова установа) гарантує перед кредитором виконання обов'язку боржником [10].

Відповідно до Господарського кодексу України термін «гарантія» розглядається як специфічним засобом забезпечення виконання господарських зобов'язань шляхом письмового підтвердження (гарантійного листа) банком, іншою кредитною установою, страховою організацією (банківська гарантія) про задоволення вимог управленої сторони у розмірі повної грошової суми, зазначеної у письмовому підтвердженні, якщо третя особа (зобов'язана сторона) не виконає вказане у ньому певне зобов'язання, або настануть інші умови, передбачені у відповідному підтвердженні [11].

В розумінні Цивільного кодексу України за гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку [12].

У теорії права гарантії визначаються як система соціально-економічних, політичних, організаційних і юридичних умов, за допомогою яких особа реалізує свої права і гарантовані законом інтереси. Гарантії як загальнотеоретична категорія є певними, об'єктивно існуючими умовами та засобами, спрямованими на забезпечення виконання певної моделі поведінки. Гарантії реалізації адміністративно-правового статусу юридичної особи публічного права спрямовані на забезпечення її ефективної діяльності з виконання поставлених завдань [13, с. 324].

Законом України «Про державну службу» [14] визначено загальні гарантії, дія яких розповсюджується на всіх державних службовців. Наприклад, гарантії щодо достатнього рівня оплати праці державних службовців для професійного виконання посадових обов'язків; створення здорових та безпечних умов, необхідних для належного виконання державними службовцями своїх обов'язків; гарантії прав державних службовців під час застосування дисциплінарного стягнення та інш.

Окрім цього, можна говорити про існування переліку гарантій, притаманних державним службовцям окремих правоохоронних органів. Наприклад, гарантії реалізації адміністративно-правового статусу Національного антикорупційного бюро України (далі НАБУ), які засновані на забезпеченні незалежності цього органу шляхом впровадження ідеологічних, економічних, організаційних, кадрових та інших умов та засобів, що створені чинним законодавством для забезпечення ефективного виконання завдань з попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень зазначеним органом, а також запобігання вчиненню нових.

Гарантії реалізації адміністративно-правового статусу НАБУ можна поділити на певні різновиди, зокрема:

- за сферою впливу: на юридичні (які включають у себе організаційно-правові, кадрові, гарантії із забезпечення безпеки та ін.), економічні, соціальні, ідеологічні (морально-духовні), політичні тощо;

- за специфікою правового статусу: гарантії, що властиві працівникам НАБУ як державним службовцям (загальні), і ті, що забезпечують їхній особливий правовий статус як працівників органу, що здійснює боротьбу з корупцією і має особливий рівень впливу на життя держави;

- за напрямом впливу на працівників НАБУ: позитивні, які стосуються створення особливих економічних, соціальних та інших умов забезпечення їх незалежності, та негативні, пов'язані з попередженням порушення ними встановлених обов'язків шляхом запровадження їхньої відповідальності, а також шляхом забезпечення діяльності підрозділів внутрішнього контролю тощо [13, с. 327].

Отже, гарантії як елемент адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу є сукупність прав і обов'язків, гарантій, закріплених за державними службовцями правоохоронних органів законами, підзаконними нормативно-правовими актами, положеннями, посадовими інструкціями, статутами. До таких

заходів доцільно віднести: економічні заходи, політичні заходи, соціальні заходи та юридичні засоби. Найбільш повно специфіку гарантій державного службовця правоохоронного органу відображено у наявності у нього права на державний захист, умови якого визначено Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [15].

Висновки. Таким чином, можна прийти до висновків, що систему гарантій державних службовців правоохорон-

них органів складають: 1) конституційні гарантії, та ті, яких закріплено в законодавстві про державну службу, що є загальними для усіх державних службовців; 2) гарантії, яких закріплено спеціальними актами законодавства, якими врегульовано діяльність правоохоронних органів в цілому, або окремих правоохоронних органів, дія яких розповсюджується на усіх державних службовців правоохоронних органів або тільки на окремих, які проходять службу у відповідному правоохоронному органі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка та ін. – К. : Українська енциклопедія, 2003. Т. 5 : П–С. 2003. 736 с.
2. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
3. Загальна теорія держави та права : [підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / [М.В. Цвік, О.В. Петров, Л.В. Авраменко та ін.]; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Х. : Право, 2009. 584 с.
4. Золотарьова Я.С. Адміністративно-правовий статус державних службовців судових органів : теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2015 . Випуск 34. Том 2. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/14908/1/%d0%90%d0%94%d0%9c%d0%86%d0%9d%d0%86%d0%a1%d0%a2%d0%a0%d0%90%d0%a2%d0%98%d0%92%d0%9d%d0%9e-%d0%9f%d0%a0%d0%90%d0%92%d0%9e%d0%92%d0%98%d0%99%20%d0%a1%d0%a2%d0%90%d0%a2%d0%a3%d0%a1%20%d0%94%d0%95%d0%a0%d0%96%d0%90%d0%92%d0%9d%d0%98%d0%a5%20%d0%a1%d0%9b%d0%a3%d0%96%d0%91%d0%9e%d0%92%d0%a6%d0%86%d0%92.pdf>
5. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. Ст. 95–98.
6. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса / Ю.А. Тихомиров. М., 1998. 799 с.
7. Васильев А.С. Административное право Украины / А.С. Васильев. Х. : Одиссей, 2002. 288 с.
8. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України: Інструкція Національного банку від 21.11.1997 № 388 (втрачена чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0495500-97/ed20050101/find?text=%C3%E0%F0%E0%ED%F2%B3%FF#Text>.
9. Про затвердження Методики формування небанківськими фінансовими установами резерву для покриття ризиків неповернення основного боргу за кредитами, гарантіями, поруками, придбаними цінними паперами, іншими видами заборгованості, визнаними нестандартними : Розпорядження Держфінпослуг від 04.06.2004 № 912 (втрачена чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-04/ed20110401/find?text=%C3%E0%F0%E0%ED%F2%B3%FF#Text>
10. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/ed20140101/find?text=%C3%E0%F0%E0%ED%F2%B3%FF#Text>.
11. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20140101#n2840>.
12. Ішук Д.О. Гарантії реалізації адміністративно-правового статусу національного антикорупційного бюро України. *Порівняльно-аналітичне право* № 2020. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35838/1/%d0%93%d0%90%d0%a0%d0%90%d0%9d%d0%a2%d0%86%d0%87%20%d0%a0%d0%95%d0%9b%d0%86%d0%97%d0%90%d0%a6%d0%86%d0%87.pdf>.
13. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/card2#Card>.
14. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.